

ВСТУП

ІНОПЛАНЕТЯНИ

Чарівну країну та її столицю Смарагдове місто населяли племена маленьких людей — Жувунів, Моргунів та Базік, які дуже добре пам'ятали все, з чого дивувалися.

Дивною була для них поява дівчинки Еллі, коли її будиночок розчавив злу чарівницю Гінгему, як порожню яєчну шкаралупу. Недарма Еллі прозвали після цього феєю Вбивчого Будиночка.

Не менше здивувалися мешканці Чарівної країни, коли побачили сестру Еллі — Енні. Вона теж постала перед ними, як казкова фея. Примчала на дивовижному мулі, який живився сонячним світлом, а голову її прикрашав срібний обруч, який робив кожного, хто його надягав і торкався до рубінової зірочки, невидимим.

І ще багато-багато дивовижних подій трапилося в Чарівній країні, про які могли розповісти її мешканці. Лише про одне диво вони майже нічого не знали — про те, як їхня країна стала Чарівною. Адже вона не завжди була відмежована від решти світу Великою піщаною пустелею й оточена неприступними Навколосвітніми горами. Не завжди над нею сяяло вічне сонце, а птахи та звірі говорили людською мовою.

Чарівною вона стала за бажанням великого чарівника Гуррікапа.

Гуррікап за тих часів був уже старим, мріяв про відпочинок, прагнув спокою й самотності. Тому могутній чарівник збудував собі замок далеченько від Чарівної країни, біля самих гір, і суворо заборонив її мешканцям наближатися до свого житла, Гуррікап заборонив навіть ім'я своє згадувати.

Мешканці, хоч і здивувалися, та повірили, що Гуррікапові й справді ніхто не потрібен. Минали століття й тисячоліття. Тихі маленькі люди, виконуючи наказ чарівника, намагалися не згадувати про нього та більше ніколи його не бачили. Отак і сталося, що чудеса Гуррікапа поступово почали забуватися.

Зате добрі мешканці країни Гуррікапа не вміли дивуватися з будь-якого зла і тому недовго його пам'ятали. А скільки лиха завдав їм Урфін Джус, прагнучи завоювати Чарівну країну спочатку зі своїми дерев'яними солдатами, а потім і з численною армією Марранів. І що ж?

Щойно Урфін замислився над своєю долею і відмовився допомагати злій велетці Арахні, як добрі мешканці одразу пробачили йому всі образи й почали вважати його чудовою людиною. Вони вірили: той, хто зробив добро хоча б одного разу, вже не схоче повертатися до злих вчинків.

Найцікавіше, що так воно згодом і сталося.

Ну, а після того, як друзі з Великого світу — Енні, Тім і моряк Чарлі — допомогли мешканцям перемогти чаклун-

ку Арахну, вони знову весело дивилися на яскраво-синє небо, де вже й сліду не було жовтого туману, насланого Арахною.

Славні мешканці Чарівної країни знову зажили спокійно й щасливо, нізвідки не очікуючи небезпеки. А вона насувалася — хто б міг подумати? — саме з ясного неба.

Грізний космічний зореліт із планети Рамерія вже наближався до Землі. Він мчав у світовому просторі з нечуваною швидкістю — сто п'ятдесят тисяч кілометрів за секунду. І, як записав у бортжурналі зоряний штурман інопланетян Кау-Рук, «борознив міжзоряну пустелю сімнадцять років». За цей час космічний корабель здолав чималенький шлях, який світло — найшвидший посланець у Всесвіті (здатний мчати зі швидкістю триста тисяч кілометрів за секунду) — здолало б за дев'ять років. Такою величезною була відстань від Рамерії до Землі.

Але чужоземні зоренавти навіть не помічали польоту. Для них час зупинився, відколи майже весь екіпаж корабля поринув у стан анабіозу — так називають тривалий сон через глибоке переохолодження — і заліг у спеціальні відсіки польотного сну. Там зоренавти безтурботно спали аж сімнадцять років.

Час втратив свою владу над людьми — це було справжнє диво. Якби зоренавтів розбудили навіть через тисячу років, і тоді вони б прокинулися точно такими, якими поринули в сон.

Необізнаній людині ті відсіки видавалися гігантськими холодильниками з безліччю комірок, у кожній з яких спав член екіпажу. Поліровані поверхні комірок сяяли дзеркальним блиском, і, якщо придивитися, на них де-не-де виднілися червоні, сині, зелені крани регулювання та ще миготіли різнобарвні вогники — то були лампочки пульта керування.

Тим часом штурман Кау-Рук, сидючи в космічній обсерваторії, обчислював місцезнаходження корабля в просторі й позначав курс на зоряній карті. Крім Кау-Рука, не спали

ще троє людей: командир зорельота генерал Баан-Ну — він перевіряв у рубці корабля дані приладів; лікар Лон-Гор — він спостерігав за станом сплячого екіпажу, стежив за температурою, вологістю, регулював уміст кисню, постачання охолоджувача — рідкого гелію; та ще льотчик Мон-Со, вірний помічник генерала, сумлінний виконавець його наказів, який іще жодного разу не заперечив йому чи не відмовив.

Тиша у відсіках польотного сну видавалася споконвічною. Лише коли-не-коли в каюті лікаря лунав вимогливий сигнал сирени, тоді Лон-Гор квапливою, але нечутною ходою прослизав до відсіків, крутив відповідний зелений, червоний або синій кран, і знову западала тиша.

Мон-Со не мав що робити, його льотчики спали у відсіках; книжок він читати не любив, тому сам із собою грав у хрестики й нулики в каюті. Іноді Мон-Со блукав коридорами корабля або ганяв там м'яча, але тільки тоді, коли всі

вже спали. Він був воротарем футбольної команди й просто не міг обходитися без тренувань. На Рамерії всі були привчені до спорту.

Четверо зоренавтів, які стояли на космічній варті, що ранку займалися особливою польотною гімнастикою навіть тут, на кораблі. Кау-Рук зрідка спізнювався на спортивні заняття, коли зачитувався якоюсь цікавою книгою. І то не обов'язково оповідкою про історію народу, про якусь непересічну людину чи про пригоди — Кау-Рук із не меншим захопленням читав усілякі технічні книги.

— Кау-Рук — найздібніша людина з вашого екіпажу, — сказав генералові перед відльотом Верховний правитель Рамерії Гван-Ло. — Я не призначаю його командиром зорельота з однієї причини: йому бракує сумлінності.

Отож штурмана Кау-Рука було призначено заступником командира.

ПРОБУДЖЕННЯ ІЛЬСОРА

Для командира Баан-Ну, льотчика Мон-Со, для зоряного штурмана й бортового лікаря час не минув непомітно: у польоті вони постаріли рівно на сімнадцять років. Щоправда, вік на Рамерії обчислювався інакше: там люди жили втричі довше, ніж на Землі. Тому четверо зоренавтів, які вартували на кораблі, за рамерійськими мірками залишалися молодими й сповненими сил.

Ніхто, крім бадьорих зоренавтів, не порушував спокою величезного космічного корабля; у його каютах, службових залах, машинному відділенні, коридорах було порожньо, тому він видавався ненаселеним.

Насправді на зорельоті не спала, точніше, перебувала в стані пробудження ще одна людина — Ільсор, слуга генерала Баан-Ну. Його розбудили за наказом генерала. Баан-Ну вкрай знесилів і втомився обходитися без слуги, отож його дратувало геть усе: двері, на його думку, надто голосно хрюскали, ручки та фломастери писали погано, їжа з консервних бляшанок була несмачною, а постіль — стра-

шенно твердою. Командир радше змусив би прислужувати йому лікаря Лон-Гора, ніж погодився б терпіти ще кілька тижнів до пробудження всього космічного екіпажу. Баан-Ну не зник одягатися сам і доглядати за собою, тому його руда скуйовджена борода набула фантастичних розмірів; від куртки, яку він напнув на комбінезон (певно, замість мундира), повідривалися всі ґудзики; комбінезон був без застібки та геть пожмаканий; на ліктях у генерала висіло лахміття, тому що він повсякчас чіплявся за гострі кути й гачки; до того ж Баан-Ну не обтяжував себе розпізнаванням лівого і правого чобота: правий чобіт у нього постійно опинявся на лівій нозі, а це було вкрай незручно навіть для генерала.

Лон-Гор довго крутив до кінця спочатку один кран, потім інший, відтак дочекався, поки різнобарвні лампочки не припинили миготіти, показуючи повне розморожування.

Нарешті, блискуче відполірована комірка відчинилася, і Мон-Со і Кау-Рук за наказом командира взяли замуrowаного в ній Ільсора й перенесли з відсіку в каюту лікаря.

— Ну, лежню, вставай, — радісно примовляв генерал, коли Ільсора несли з відсіку під наглядом Лон-Гора.

Ільсор прокидався повільно, ледь-ледь похитуючись на підвісному надувному матраці, схожому на ліжко-гамак, як у матросів у кубрику.

Ільсор посідав особливе становище: він був не тільки гарним слугою при генералові, а й чудовим винахідником. Це за його проектом побудували зореліт, на якому менвіти летіли до Землі. Він називався «Діавона», що мовою обранців означає «Невлоний».

Ільсор спав. Зненацька він здригнувся, але не прокинувся й очей не розплющив. Він лише відчув, як до нього нахилився командир Баан-Ну.

До Ільсора долинув, наче з діжки, голос бортового лікаря. Лон-Гор кілька разів повторив:

— Пробудження вимагає часу, пробудження вимагає часу.

А генерал, мабуть, не вірив, що слугі потрібен час, тому що нетерпляче смикнувся: простягнув руку до Ільсора і щосили труснув його за плече. Слуга мав негайно ж підхопитися за першим його словом. Однак, зрештою зрозумівши, що термосить він слугу марно, Баан-Ну відступив.

АРЗАКИ Й МЕНВІТИ

Ільсор ще не втямив, що перебуває на зорельоті. Він прокидався, і це скидалося на те, наче перед його очима заново пробігало життя на Рамерії. Він бачив далеку батьківщину. Бачив свій народ — арзаків, їхні будинки, що нагадували уламки скель, біля Срібних гір. Сріблом виблискують не лише гори — всю Рамерію огортає м'яке струмливє біле світло. Сріблястий і ґрунт, і трава, і дерева, і чагарники; здається, торкнися рукою листя — і воно задзвенить.

Арзаки дуже привітні й довірливі, наче діти. І очі в них уважні, широко розплющені. Арзаки талановиті. Серед

них багато художників, лікарів, учених, письменників, конструкторів та інженерів, учителів. Арзаки не тільки чимало вміють, вони залюбки діляться тим, чого досягають самі, зі своїми сусідами менвітами й роблять це охоче. Але менвіти — люди підступні.

У менвітів є Верховний правитель Гван-Ло, до того ж ще й чаклун. Він має гіпнотичний, владний погляд і може наказати кожному зробити те, що схоче. І тільки-но людина почне заперечувати, як Гван-Ло гляне їй в очі — і та одразу замовкне. Ці чари Верховний правитель успадкував під страшним секретом від своїх предків і навчив його менвітів. Бо він одразу звернув увагу на те, що арзаки — талановитий народ.

«А непогано б, — подумав Гван-Ло, — цей талант змусити працювати на нас».

Ще раніше Верховний правитель втямив, що арзаки — вихований народ: розмовляючи, вони дивляться просто в очі. І нема нічого простішого, як застосувати чаклунство, коли тобі дивляться прямо в очі.

— Заплатите ви, голубчики, за свою вихованість, — аж промуркотів від задоволення Гван-Ло, — усі ви вже раби і, я гадаю, будете нам віддано служити.

Менвітам він почав товкмачити, що вони — обрана раса Всесвіту, що їм усе можна. А інші розумні істоти створені лише коритися їм. І втовкмачив. Менвіти проголосили себе панами — обранцями, а арзаків — рабами.

Це дуже сумна сторінка історії арзаків.

Насамперед обранці забрали в арзаків їхню милозвучну, гарну мову. Тобто спочатку вони навчили арзаків менвітської мови — не так, щоб якось порозумітися, бо розумітися з менвітами арзаки давно вміли. Але тепер менвіти домагалися, щоб арзаки знали їхню мову досконало, як рідну. Головне, що й зусиль не треба було докладати. Від природи допитливі, арзаки самі дуже цікавилися мовою сусідів. Не знаючи небезпеки, вони все добре запам'ятовували

й невдовзі однаково вільно розмовляли як своєю мовою, так і мовою обранців.

Тоді менвіти заборонили їм розмовляти арзакською мовою, закрили арзакські школи.

І зробили ще дещо.

Прикинулися, буцімто запрошують арзаків у гості, влаштували бенкет у парку біля палацу правителя, а там, на цьому бенкеті, застосували до арзаків свої чари.

Ільсор добре пам'ятає першу команду менвітів, бо вона незмінна:

— Дивися мені в очі, дивися мені в очі, корися мені, чужинцю!

Із цієї команди й почався «бенкет». Арзаки, як люди виховані, дивилися в очі й були всі зачаровані. Їм наказа-

ли геть забути рідну мову, і арзаки її забули. Сталося й гірше лихо.

Обранці наказали забути, що арзаки — вільні люди, і ті забули.

Вони, як і раніше, залишалися винахідниками, ученими або художниками. Свої задуми вони самі й утілювали, бо звикли працювати не тільки головою, а й руками.

Отак і вийшло, що не тільки чудові польові машини, верстати, прекрасні витвори мистецтва, але й техніка зореплавства, космічні кораблі менвітів — усе було створено руками арзаків. Але ж дивна річ! Їхніми відкриттями та знаннями користувалися відтепер менвіти. Вони посіли високі посади в промисловості й сільському господарстві по всій Рамерії. Вони називалися інженерами, лікарями, педагогами, агрономами, хоча виконували скрізь: на полях, на фабриках, в установах — лише роль наглядачів.

Насправді всім, чим вважали себе менвіти, були, звичайно, арзаки, але, щось відкривши, винайшовши, створивши, вони одразу забували про це. Вони начебто самі визнали, що не придатні більше ні до чого, як тільки бути робочою силою: вони мили, скребли, ткали, пасли худобу, вирощували хліб, працювали на верстатах, були слугами й кухарями. І вони справді вірили, що, крім роботи, яку обранці називають чорною, у них немає жодних інших справ.

Отак «постарався» чаклун Гван-Ло.

Командир Баан-Ну — із менвітів. У ньому є те, що властиве расі обранців. Він дуже високий і дужий, гордо носить на широких плечах велику круглу голову.

Менвіти — сильні, красиві люди. Крім любові до фізкультури, у них особливе ставлення до одягу. Він має бути обов'язково ошатним і гарним, інакше менвіт матиме такий кепський настрій, що й тисяча веселунів його не розважить.

Обличчя Баан-Ну могло бути навіть приємним, якби не крижаний вираз його начебто нерухомих очей.

Менвіти впевнені в собі, але так можна сказати не тільки через їхнє зверхнє ставлення до інших. Менвіти завдали чимало лиха арзакам, накинули їм свою волю, і що більше поганих вчинків в обранця, то холодніші його очі.

Ільсор знає гіпнотичну дію погляду менвіта, коли людина, яка стоїть перед обранцем, геть втрачає волю і йде за ним, мов слухняний раб, геть усе забуває, крім одного, що вона раб і перед нею — її пан.

Серед сплячих зоренавтів на кораблі є арзаки: слюсарі, бурильники, електрики, будівельники й інші робітники, без яких менвіти не зможуть заснувати базу на Землі.

Керувати роботою арзаків у ще невідомих земних умовах буде Ільсор, який на час робіт, крім слуги генерала Баан-Ну, стане ще й головним техніком.

Менвіти довіряють Ільсорові. Він безмежно добрий. Він — найслухняніший раб. Немає такої справи, з якою б він не впорався. І він ніколи нікуди не втече, бо просто не в змозі цього зробити, як думають менвіти, не спитавши дозволу.

Ільсор остаточно прокидається, зіскакує з ліжка.

— Мій генерале, — низенько кланяється він Баан-Ну, який саме заходить у каюту лікаря, — радий вам прислужувати.

— Знаю, — поблажливо киває генерал, хоча потай радіє, тому що Ільсор негайно причепурить його. — Знаю, — повторює він, — ти відданий мені до кінця.

Ільсор схилиє голову на знак згоди, але вирішивши, що цього замало, ще раз квапливо кланяється.

НА БОРТУ ЗОРЕЛЬОТА

Астрономи Рамерії, спостерігаючи в надпотужні телескопи різні планети, зацікавилися Землею, або Белліорою, як вони назвали Землю по-своєму.

Вони стверджували, що Белліора не відрізняється своєю природою від Рамерії.

Посланці планети Рамерія мали перевірити, чи є життя на Землі. Але політ «Діавони» не планувався як наукова експедиція.

Менвіти летіли на Землю з войовничою метою: скорити нову планету.

Уже увімкнулися гальмівні двигуни — Ільсор це вгадує за легким тремтінням корабля. Лікар Лон-Гор узявся пробуджувати увесь екіпаж. І вмить відсіки зорельота, які здавалися до цього порожніми, зробилися тісними й велелюдними. Потягуючись і позіхаючи, з них виходили астрономи, геологи, інженери, льотчики, розбуджені після сімнадцятирічного сну. Тільки робітники-арзаки залишалися

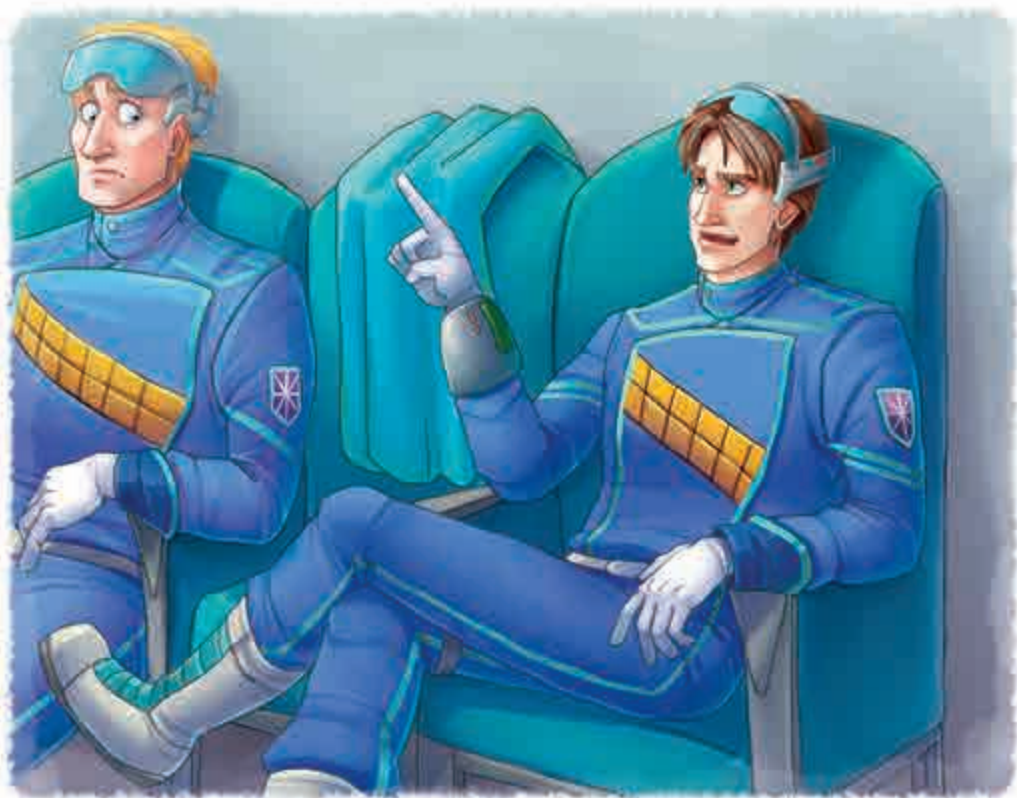
на своїх місцях, їм не дозволили поки що покидати відсік. Корабель нагадував тепер збурений мурашник, люди сновигали туди-сюди у всіх напрямках.

Щойно розбуджені трохи оговтались, як Баан-Ну зібрав менвітів у демонстраційному залі космічного корабля.

— Імениті браття! — урочисто звернувся він до присутніх. — Нам довірено велику справу — завоювання квітучої планети Белліори. Вона має бути квітучою за передбаченням наших астрономів.

На Рамерії були такі іграшки — божки з хиткими головами, арзакі вирізали їх із каменю для малечі менвітів. Отож, як слухняні божки, астрономи всі гуртом закивали головами, погоджуючись із Баан-Ну.

— Наша справа дуже проста, — вів далі генерал, — ми сядемо в будь-якому місці Белліори й почнемо зводити місто.

Баан-Ну не сказав би так просто, якби не було штурмана. Командир завжди любляв яскраві описи небезпек, минулих чи майбутніх. Але Кау-Рук не розумів небилиць. Штурман зручно сидів у кріслі, похитував головою, але не як слухняний божок, а із сумнівом.

Він уважно слухав командира.

— А якщо Белліора населена? — закинув він.

— За попередніми даними, там нікого немає, — заперечив Баан-Ну.

— А що, коли є? — наполягав штурман. — От астрономи стверджують: Белліора квітуча. Якщо так, то на ній можуть бути й істоти — якісь люди.

— Тим гірше для них! — твердо, із самовпевненістю, властивою завойовникам, вигукнув генерал. — Ми знищимо більшість мешканців, а решту перетворимо на рабів, як уже вчинили з арзаками. Нехай служать нам віддано, як арзаки, — роздратовано додав він.

Кау-Рук схилив голову на знак згоди, воліючи не сердити командира.

— Але я не про це, — заспокоївшись, повідомив Баан-Ну. — Белліора перед нами. Наш корабель багато разів облетить її. Ми розглянемо планету в телекамери й сфотографуємо. Фізики візьмуть проби повітря на різних висотах, визначать атмосферний тиск, математики обчислять силу тяжіння. Отож до роботи.

Насамперед техніки, а з ними й Ільсор, надягли скафандри і, випірнувши у шлюз, оглянули обшивку зорельота. Колись дзеркальна новенька поверхня корабля вкрилася тріщинами й подряпинами — то сліди зіткнення корабля з потоками космічного пилу й уламками метеоритів. Наче невідомий карбувальник сантиметр за сантиметром сімнадцять довгих років обробляв її, оздобивши загадковими візерунками. Заглибини стали в пригоді, коли почали розпилювати на обшивку корабля найтонше вогнетривке покриття. Без нього зореліт міг згоріти під час входження

в земну атмосферу. Покриття вигадав Ільсор, аби не тільки захистити зореліт від вогню, а й зробити його невловним для радіохвиль, якщо на Землі є локатори, що випромінюють ці хвилі.

